

■ ESZTER ALAPÍTVÁNY

Kedves Kolléga!

Az elmúlt esztendőben – évtizedes megkésettiséggel – a hazai közvéleményben is előtérbe került a családon belül, az otthonok védőnek hitt falai között megjelenő agresszió, és az ilyen erőszak cselekmények áldozatainak problémája. Az ESZTER Alapítvány egyéves komplex programot indított ebben a témában, amelynek célja a probléma hazai valóságának megismerése és megismertetése, illetve az áldozatok segítése és ellátása.

A program keretében - a megfelelő ellátás elősegítése érdekében - háromnapos képzést szervezünk elsősorban nem budapesti pszichológusok és pszichiáterek részére. A képzést azért a Budapesten kívül dolgozó szakemberek számára hirdetjük meg elsősorban, mert az ellátás különösen a fővároson kívül megoldatlan. Szándékunk ezért egy minél nagyobb területet lefedő szakember-hálózat kialakítása. A képzést – a téma egyes jeles szakértőinek bevonásával – az Alapítvány által működtetett ESZTER Ambulancia munkatársai tartják.

(A kilencedik éve működő ESZTER Ambulancia a szexuális erőszak és abúzus gyerek és felnőtt áldozatai számára biztosít pszichoterápiás ellátást, az ország első és jelenleg is egyetlen ilyen szakellátásaként.)

■ A KÉPZÉS

- **célja:** a terápiás képzettségű és klinikai gyakorlatban Budapesten kívül dolgozó szakemberek felkészítése, továbbképzése a családon belüli erőszak, ezen belül is elsősorban a szexuális erőszak és abúzus traumatizáltjainak ellátására

- **időtartama:** 3 nap
- **időpontjai:** május 22-24.
június 4-6.
szeptember 4-6.

- **helye:** Agárd, Park Motel
- **költsége:**

a képzésen való részvétel ingyenes. A résztvevőknek csak a szállás (két éjszaka) és az étkezések (reggeli, ebéd, vacsora) költségét kell fedezni, ami előreláthatólag 10.000.-Ft

A képzésen résztvevők számára szándékaink szerint a következő évben egy éves esettanulmány csoporton való részvételi lehetőséget biztosítunk.

Kérjük, hogy a képzésen való részvételi szándékát a preferált időpont megjelölésével – a képzés közeli időpontjára tekintettel sürgősen – az alábbi címen, illetve telefonszámon jelezze:

■ Jelentkezési cím:

Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület
1027. Budapest Varsányi Irén u. 17.

Tel.: (1) 201-9555, 225-3525 Kovács Lajosné

A szűk keretek miatt a jelentkezéseket a jelentkezési sorrend alapján vesszük figyelembe. A képzésben való részvételnél előnyt élveznek a vidéken dolgozók, a budapestiek jelentkezését csak őket követően tudjuk elfogadni.

Tudósítás a Pszinapsziszról, avagy a király meztelen

A 0-6 éveseket ellátó gyermekotthonokról – korábbi terminológiával csecsemőotthonokról – az elmúlt években többször is írtunk. Kardos Ilona felháborodott hangú cikke azért is fontos kiindulópontul szolgálhatna egy szakmai vitához, mert noha a gyermekvédelmi törvény szerint is minden gyermeknek joga van családban, mégpedig elsődlegesen a vér szerinti családjában felnőni, és minden segítséget meg kell adni a szülőnek ahhoz, hogy képes legyen gyermekeit nevelni, mégsem történt éppen ennek a legérzékenyebb korosztálynak az életében és körülményeiben alapvető előrelépés. Még mindig érthetetlenül sok gyerek él indokolhatatlanul sokáig intézményekben, és senki nem reagál azokra a jogos észrevételekre, amelyek ezen intézménytípus működését jellemzik. Örülnénk annak, ha olvasóink is elmondanák véleményüket és tapasztalataikat, elsősorban arról, mi lehet az oka annak, hogy a hat év alatti gyerekek akár egy napra is intézetbe kerülnek, ahelyett, hogy számon kérnék az alapellátás elmaradását, vagy a – sokszor éveket – késve megindított örökbe fogadhatóvá nyilvánítást, a többiek esetében a nevelőszülői kihelyezést minden ilyen fiatal gyermek esetében.

■ **Fiatal pszichológus hallgatók 2003. március 7-9. között szakmai konferenciát szerveztek Budapesten. A konferencia kínálata rendkívül gazdag volt. Az érdeklődőnek nem volt könnyű dolga, ha választani akart a színes palettáról. Éppen ezért rendkívül nehéz beszámolót is írni a rendezvényről. Két előadásra – amely a 'sérült kapcsolatok' címszó alatt szerepelt – érdemes mindenképpen kitérnünk. Nem annyira szakmai kiválóságuk, mint inkább már évtizedekkel ezelőtt is elavult szemléletük miatt.**

Az egyik Tardos Anna előadása, amely "A gyermek bántalmazása a családban" címszó alatt szerepelt. Meglepő volt a cím, hiszen Tardos Annának az intézmény okozta bántalmazásról kellett volna inkább beszélnie, hiszen ezt egészen közelről ismeri. Nyilván nem véletlen a címválasztás. A választott címből – "A gyermek bántalmazása a családban" – azonnal adódik a lehetőség a bántalmazó család, a bántalmazott gyermek minden szívet megejtő témájából, hogy az előadó átvezesse az érző szívű hallgatót, a gyermeket megmentő – és ezért nélkülözhetetlen – csecsemőotthoni világba. Jelen esetben természetesen a Pikler Intézet került a gyermeket megmentő lélekemelő pozícióba. Értettük az üzenetet, de nem így gondoljuk. Nem gondoljuk, hogy egy csecsemőnek az egyik rosszból a másikba kell kerülnie. Legalábbis nem ez az érdeke, ez csak az intézet érdeke. Ismételtlen szeretnénk felhívni a figyelmet arra, hogy léteznek kitudó nevelőszülők, sőt hosszú sorokban várakoznak örökbe fogadó szülők, ha netalántán a szülők alkalmatlanok a gyermek nevelésére, gondozására. Sőt olyat is hallottunk, láttunk, hogy a bajban lévő anyát együtt vették fel a csecsemővel,

majd átmeneti szakszerű segítség után, együtt bocsátották haza őket. Az ilyen intézményt úgy hívják, hogy "Anya és csecsemőotthon". Ha a gyermek érdekét bárki is képviselné - nálunk ez még nem szokás -, feleslegessé válnának a csecsemőotthonok, amivel Tardos Anna is tisztában van. Ezért a bántalmazó család kinagyított képe, és ezért a Pikler Intézet mentőangyal szerepébe történő teljesen hamis beállítása.

Hogy folytassam az előadás rejtett, de kitűnően érthető üzeneteit más értelemben is, azt is meg kell említenem, hogy a bemutatott videofelvétel egy Tamara nevű, 3 hónapos, fizikálisan durván bántalmazott kislányról szól, nemcsak a bántalmazott csecsemőről, hanem a bántalmazó anyáról is, akiről megtudtuk Tardos Annától, hogy állami gondozott volt. Mindenesetre érdemes volna tovább is nyomoznunk. Nincs kizárva, hogy ő is csecsemőotthonban nevelkedett, hiszen az indulatkezelési probléma a csecsemőotthonban nevelkedő gyermekek egyik klasszikus tünete. Az indulatkezelési probléma, vagyis az impulzuskontroll-zavar a súlyos, alig befolyásolható korai sérülések közé tartozik. Az első években alakul ki, és a csecsemőotthonban éveket eltöltött gyermekeknél nagyon gyakran megtalálható. Ha kiderülne, hogy Tamara anyja is csecsemőotthonban töltötte élete első éveit, és ezért a durva anyai bántalmazás, emellett az anya érzelmileg is sérült, az anyaszerep is súlyosan insufficiens, mint látjuk — elmélkedhetnénk azon, hogy a transzgenerációs ismétlődés lehetősége mennyire valószínű. Ha Tamara éveket fog eltölteni a Pikler Intézetnek nevezett csecsemőparadicsomban, akkor előre megjósolható, hogy ő is durván bántalmazni fogja gyermekét, mert a transzgenerációs minta ismétlődéséhez minden együtt van. Erre Tardos Anna elfelejtett kitérni.

Ellentétben az előadó véleményével, a bántalmazott kislánynak az intézettel szemben egy nem bántalmazó anya, pótanyma figurára lenne szüksége, aki mellett átélhetné, amit eddig feltehetően nem volt módja átélni: a felnőttek biztosította nyugalmat, biztonságot, és kialakulhatna benne a bizalom talán soha eddig meg nem tapasztalt érzése. Erre a Pikler-módszer nem alkalmas.

Tardos Anna anya-csecsemő szemlélete is igen egyéni színezetet mutat. Megtudtuk, hogy az anya és a csecsemő között érdekellentét van, mert a csecsemő esetleg éjszaka sír, több foglalkozást szeretne, egyáltalán sok idejét elveszi az anyának, és az anyát ez sokszor zavarja.

Ilyen is van természetesen, de nem ez a probléma lényege, sőt igen csak partikuláris vonatkozása ez az anya-gyermek kapcsolatnak, sőt meglehetősen életidegen megközelítése.

De az is lehet, hogy Tardos Anna öntudatlanul is olyan jelenségeket vesz észre a világból, amelyek a csecsemőotthonok fontosságát jelzik. Vagyis a csecsemőotthon nélkülözhetetlen, mert ők meg tudják kímélni az anyát ennyi kellemetlenségtől. De ne felejtjük el, hogy Winnicott már 1950-ben az "elsődleges anyai ráhangolódásról" beszélt, hogy Bowlby a közelségkeresés ösztönéről értekezett, hogy számtalan kutató – etológusokat is beleértve – már évtizedekkel ezelőtt kimondta, hogy a kötődés biopszichológiai igény, vagyis biológiailag rögzített pszichés szükséglete az embercsecsemőnek is. Ainsworth kutatásai már a 70-es években forradalmasították a csecsemőről való gondolkodást. Magyar szerzőt se feledjünk ki a felsorolásból, Virág Terézt kell megemlítenünk, aki több előadásában beszélt arról, hogy az anyának csak egyetlenegy feladata van: megnyugtatni a csecsemőt. Az említett kutatások következménye lett, hogy ma már Magyarországon is baba-mama szobákat létesítettek a

kórházak csecsemő és gyermekosztályain. Ezzel akarták megelőzni a gyermek és az anya szeparációját, vagyis a szeparáció okozta érzelmi sérülést. Tanítják a védőnőket is a kötődés fontosságára. Mindez Tardos Anna interpretációjában csak ennyi volt: "most az a trend: vissza az anyához." Micsoda elfajzott világ! - gondolhatná a gyanútlan laikus. De egészen másról szól a történet.

Tardos Annától azt is megtudtuk, hogy tanácsadó a minisztériumban, ami feltehetően az Egészségügyi, Szociális, és Családügyi Minisztériumot jelenti. Ez pedig azt jelenti, hogy a korszerű gyermekvédelem a minisztériumnak sem erős oldala. Nincs Magyarországon egyetlen intézmény sem a Pikler Intézetten és az őt követő csecsemőotthonokon kívül, ami az 50-es évek szakmai ismereteire támaszkodna, és ilyen nem mindennapi szakmai igénytelenséggel működne. Ez akkor is így van, ha mindez közalapítvány formájában, az adófizetők pénzén, gyermekvédelemnek álcázva történik.

Sőt, ha belegondolunk, mi történik az intézményben a csecsemővel, azt találjuk, hogy annulálják a fejlődési szükségleteit, mesterséges, kórházi jellegű – az örökbefogadó szülők szerint sivár és ingerszegény – környezetben izolálják, késleltetik a családba kerülést, vagyis kényszerítik, és itt léte alatt kizsákmányolják: hiszen hozza az állami normatívát, az adományokat, "legitimálja" az intézet létét, közben a mentális egészségre való esélyét rontják. Ma Magyarországon a csecsemő gyámja a csecsemőotthon igazgatója, aki abban érdekelt, hogy jöjjön az állami normatíva, fizessen az önkormányzat, jöjjenek az adományok, a csecsemőkre való hivatkozással lehessen perselyezni.

Majoros Mária "Speciális nehézségekkel terhelt kapcsolatok örökbeadó anyák, gondozónők, örökbefogadó szülők" címmel tartott előadást, amelyet azzal indított, hogy 19 évet dolgozott Tardos Anna mellett. Így Tardos Anna tanítványának vallotta magát. Az előadásból az is kiderült, hogy ez valóban így is van. Előadása alapján úgy tűnt, ugyanúgy, mint mestere, több évtizedes Csipkerózsika álomból ébredt fel, már ami a szakmai tájékozottságát illeti.

A sokat ígérő címmel jelzett előadás végül is nagyon szerény eredményt hozott. Majoros Mária-ból jelenleg is a jó szándékú laikus beszél, nem ura még a szakmai nyelvnek. Esetismertetései a sztori szintjén mozognak, szakmai fogalmakat nem ismer, így azután az eseteket sem tudja a lélektani realitásban megragadni. Megtudtuk – 2003-ban! –, hogy Majoros Mária az 50-60-as években született, de már a születése pillanatában is elavult, dogmatikus, az ún. Pikler-módszer elkötelezett híve, teljes azonosulással, kérdőjelek nélkül. A módszer a falanszter világ torzképződményei közé tartozik. Aki még nem ismerné a Pikler-módszert, itt szeretnék megismertetni vele, hogy lássa az abszurditását. Eszerint a csecsemőotthoni gondozásnak kevés számú felnőtthöz fűződő bizalmas viszonyként, kinevezett pótanyma figurával lenne a kerete. A gyermekkel való foglalkozás a gondozási funkciók köré – pl. etetés, fürdetés – szerveződik, miközben a gondozónőknek nem szabad anyai érzelmeket érezniük, még kevésbé mutatniuk a csecsemő iránt, nehogy kötődjön a csecsemő. E helyett az érdeklődés a javasolt attitűd. A módszer nem más, mint a kötődési zavar egyik lehetséges forgatókönyve, és megvalósítása sem más, mint a foglalkozás körében elkövetett érzelmi bántalmazás. Az érzelmi bántalmazás a kötődési igény - amelyről tudjuk, hogy biopszichológiai szükséglet, vagyis ösztön szinten működik - elutasításával, valamint annak a megakadályozásával valósul meg, hogy megfelelő, kötődést biztosító figura jelenjen meg a csecsemő életterében.

Konkrétan: egy gyermek kapcsán, a Pikler Intézetben kiadott mozgás-érzelmi-érzelmi fejlődési összefoglalóból: A gyermek 1 hónapos, 4 napos korában érkezett az intézetbe, születésén hagyott, majd kórházban kezelt csecsemő volt. Szó szerint idézve az intézeti összefoglalóból, amikor a kisfiú 14 hónapos "...mivel Zolika felelős gondozónője hirtelen távozik az intézetből, új felelős gondozónője lesz Ircsi személyében. Az események hatására Zolika hangulata változóképpé válik, gyakran látjuk őt szomorúnak, kevesebb időt tölt aktív játékkal, a hempergőben is sokat szopja az ujját. Előfordul az is, hogy váratlanul, minden előzmény nélkül felsír. Érzékenyebben reagál arra, ha társai ráfeksznek, ilyenkor panaszos hangon kér segítséget. Az új felelős gondozónő - aki ekkor kezd a csoportban dolgozni -, könnyen elfogadja." Majd újabb egy év után "Zolika 27 hónapos korában felelős gondozónője, Ircsi távozni készül az intézetből. Próbálja Zolikát felkészíteni erre, sokszor elmondja neki, de úgy érzi, hogy Zolika nem érti meg, ugyanis nem reagál Ircsi beszédére. Feltehetően arról van szó, hogy nehéz elfogadnia a hozzá közel álló gondozónő távozását. Érzékenyebbé válik ebben az időszakban. A nehézséget fokozza, hogy egy másik gondozónő is elmegy a csoportból, ezért új gondozónők jelennek meg a gyerekek életében." A folyamatot, amit a megszokott, de eltűnő, majd megjelenő új gondozónők megvalósítanak - vagyis az intézet megteremt -, úgy hívják, hogy a kötődési igény annullálása, vagy másként: érzelmi bántalmazás. Ami még ezen kívül történik, az nem szól másról, mint annak a megakadályozásáról, hogy ebben a kritikus fejlődési szakaszban kötődést biztosító figura jelenjen meg a gyermek életében, ezt pedig úgy hívják, hogy izolálás. Miután nem engedik ki a törvény biztosította időben, ez pedig a kényszerítés. Az egész folyamat nem más, mint sorozatos érzelmi bántalmazás. Nyilvánvaló, hogy ezt egy nevelőszülő, örökbefogadó szülő minőségileg másképpen tenné.

A kisfiút végül két és fél éves korában adták örökbe. Az örökbefogadó szülőket úgy tájékoztatták, hogy nem látogatta soha senki. Ez azt jelenti, hogy már egy éves korában a gyermekvédelmi törvény szerint örökbeadható volt, mint annyi hasonló sorsú társa. Manapság pedig a gyermekvédelmi törvény már hat hónap után örökbefogadó szülőt biztosít a csecsemő számára. Félő, hogy mint eddig számtalanszor, éppen úgy nem fogják kiadni a törvény biztosította időben a gyermekeket, hanem gályarabként bent tartják majd őket, hogy húzzák az evezőt. Vagyis rájuk hárul a csecsemőotthonnak, valamint a személyzetnek a fenntartása és eltartása.

Majoros Mária olyan lelkesen ecsetelte a módszert, hogy felmerült bennünk az a gondolat, talán a saját unokáját is a Pikler Intézetben fogja elhelyezni, hogy része legyen a csecsemőnek mind a földi jóban. Ugyanis ezzel tudná hitelesíteni a másoknak annyira ajánlott módszert.

A Pikler-módszer bizonyítékául - igencsak önkényes logikával - azt a WHO számára 1968-ban a Pikler Intézetben végzett vizsgálatot hozta fel, amely 100 gyermekre terjedt ki, akik a családjukból kerültek az intézetbe. Ott legalább 11 hónapot töltöttek, majd visszakerültek a családjukhoz. Boldog idők! Kevésbé elfogult olvasó számára a vizsgálat a család protektív hatásáról szól, amelynek segítségével egy gyermek képes túlélni a 11 hónapos intézeti száműzetést.

Miután mindkét előadás a Pikler Intézet és módszer kiválóságáról szólt, álljon itt Pikler Emmi néhány mondata 1972-ből: "A család az a természetes milió, az a közösség, amelyben adva vannak a feltételek a csecsemő ép emberré neveléséhez, és ezek

közül a leglényegesebbeket intézményben nem lehet reprodukálni. Nem tudjuk reprodukálni az anyát, aki állandó és egyedül, változás nélküli gondozója gyermekének. Nem tudjuk reprodukálni az anya érzelmi motivációját sem, ami meghatározza ösztönös viselkedési módját saját gyermeke gondozásában. De nemcsak az anya állandó. A legtöbb családban a család többi tagja is az... A gyerek relációja hozzájuk és az övök a gyerekekhez állandó, meghatározott, megismerhető, áttekinthető. Mindez nem valósítható meg csecsemőotthonban."

Ugyanígy olvasható ez is: "A fogyatékosok számára is káros a csecsemőotthoni elhelyezés", valamint "a magyarországi csecsemőotthonok működése nem kielégítő. Ha szomatikusan el is látják a gyerekeket, gondozottaik személyiségzavarokkal küzdenek."

Teljesen egyetértünk Pikler Emmivel, azzal a megjegyzéssel, hogy vannak már kitűnő család gondozási módszerek, segítő szolgálatok, akik a vérszerinti családot segítik, megelőzéssel, támogatással, odafigyeléssel. Vannak nevelőszülők, sőt folyamatosan képezhető újabb befogadó családok is. A gyerekre váró örökbefogadó családok is rendelkezésre állnak, jobban lehetne építeni rájuk, mint szokás. De létezik olyan modell a korszerű gyermekvédelemben, mint készenléti család, aki azonnal fogadóképes. Volt már Magyarországon anya és csecsemőotthon is, ahová a bajba jutott anyát és gyermekét együtt vették fel, és a gyermeket 'visszagondozták' a családba. Kétség nem fér hozzá, hogy valamennyi ellátási forma jobban megfelel a csecsemő, kisgyermek igényeinek, szükségleteinek, mint bármely csecsemőotthon.

Különös, hogy Pikler Emmi is tisztában volt az intézményes csecsemőellátás problémaival még 1972-ben. Az utódok, miközben állandóan őt emlegetik, ezekre a mondatokra nem hivatkoznak soha.

Dr. Kardos Ilona

ÉRTESÍTÉS

A Család Gyermek Ifjúság Közhasznú Társaság
meggyűlést tart
2003. május 7-én 14 órakor.

Hely:
Budapest II. ker., Varsányi I. u. 17. I. emelet

Napirendi pontok:
1. Közhasznúsági jelentés elfogadása
2. Egyéb.